

Hogy Vida Uram ugyan azon Cassából fizettessen, a' mellyből a' három Catholicus Professor fizettetik, és szint' abba a' tekintetbe tetettessen, a' mellybenn azok vagynak, már kezemnél vagyon a' rendelés; de az tsak az Oskola effectiva együvékaptcsolásának idejétől kezdődik. — E' szerint usque 1/a 7 br. Vida Uramnak mostani Statiojábann gondolván meghagyatandónak. — Ajánlom magamat az Úrnak barátságába. 's maradok — Alsó Regmetz 20/a Febr. 1788. — Tisztelendő Úrnak lekötelezett hív szolgálja — Kazinczy Eerencz.

Közli

ENDREI ÁKOS.

IRODALOM.

Magyar Remekírók. I. sorozat: *Vörösmarty Mihály művei* 1. kötet, *Garay János művei*, *Tompá Mihály művei* 1. kötet, *Arany János művei* 1 kötet, *Csiky Gergeley színművei*. Budapest, 1902. Franklin-Társulat.

Megjelent az első öt kötete annak a nagy irodalmi vállalkozásnak, a melyre a Franklin-Társulat már évek óta készült. A «*Magyar Remekírók*»-nak — ez a gyűjtemény czime — célját ismeri az előleges tájékoztatókból a közönség: a magyar irodalom legkiválóbb alkotásait elterjesztetni az olvasó közönség legszélesebb rétegeibe, lehetőleg olcsón, hogy mindenki könnyen hozzáférhessen, izléses és tartós külsőben. Az előtünk lévő öt kötet alapján magunk is megítélhetjük: megvalósítja-e a hozzá fűzött várakozást.

A kiadott remekírók külseje, a technikai kiállítás valóban reá szolgál a dicséretre. Erős, kissé reczés papirosra, szép alakú, sötét betűkkel van nyomtatva a szöveg úgy, hogy a simítatlan papiros s a határozott nyomás nem rontja a szemet, a társulat nem fukarkodott a helylyel, de nem is tékozolta: nem diszkrét, nem cifra, de nem is köznapi, hanem egyszerű, szolid, csinos munka, a mely arra van szánva, hogy gyakran vegyék kézbe. Egyszerű és izléses a kötése is. Egy-egy kötetnek az ára — bár külön-külön nem szerezhetők meg — 4 K., a mi, tekintve hogy a kötetek terjedelme átlag 20 ív, méltányos, sőt olcsó.

Fontosabb kérdés a kiadásoknak tartalmi része. A mint a megjelent kötetek bizonyítják, a gyűjtemény nem akarja a magyar irodalom legkiválóbb alakjainak összes munkáit adni, már azért sem, mert ez ropantul megdrágítaná a kiadást s megghiúsítaná a célzt, hogy aránylag olcsó pénzen meg lehessen szerezni irodalmunk remekeit. A legnagyobb költőinket teljesen adja. Arany és Vörösmarty költői műveit, Tompát szintén, bár az I. kötetből vagy husz költemény elmaradt, közöttük egy-

kettő, melyeket nem szívesen nélkülözünk. (*Szigliget, Vörösmartyhoz, Válasz Vojtina Gáspárnak*). A többieket s a prózairókat szemelvényesen. Az elsőkre példa az első sorozatban Garay. A kisebb költemények ügyesen vannak összeválogatva, de már nem tudunk megbékélni azzal a móddal, ahogyan a nagyobb elbeszélő költeményeit és a drámáit bemutatja. A helyett, hogy a *Csatárt* vagy a Szent Lászlót teljesen adná, az előbbiből egy, az utóbbiból öt apróbb részletet közöl és az egyik drámájának második fölvonását. Igaz, hogy sem az eposzok, sem a drámák nem első rangú alkotások, s ha egy eposzt meg egy drámát egészen közöltek volna, az a kötetek számát egygyel növelte volna, mégsem lett volna szabad ilyen csonka részleteket bemutatni. Ezek a részek nem nyújtanak elég adatot az *eposziró*, a *drámaköltő* Garay ismeretére, kiszakítottáguknál fogva csak a *költőt* mutatják be, a kit kisebb költeményeiből úgyis megismerhet az olvasó. Csikytól három darabot kapunk. *A proletárokat*, *A buborékokat* és *A vasembert*. Mind a három méltó arra, hogy Csiky művészetének képviselőjéül tekintsük, de szeretnénk volna még hármat olvasni tőle, p. o. *A czipfanyomoruságot*, a *Mukányit* s *Spartacust*, hogy a színműíró képe teljes lett volna.

Vörösmarty és Tompa költeményeit abban a rendben találjuk, melyben az eddigi végleges kiadásra szokták adni, az Arany kiadás azonban szakít a hagyománynyal, mert a kisebb költeményeket a költő megállapította rend helyett időrendben nyújtja, a tökéletesen bevégzett alkotásokat vegyest a töredékesen maradtakkal, a költői remekeket a fájdalom, elhaló sóhajokkal. Nem tudjuk kinek az érdeme ez az új beosztás, talán a kiadóé, Riedl Frigyesé, de akárki is, hálásak vagyunk iránta, mert lehetővé teszi, hogy Arany költészetét nyomon kísérjük a Petőfi-nek irt köszönő verstől kezdve a költő szellemének utolsó fellobbanásáig. Jól tudjuk, hogy egy-egy olyan olvasót, a kinek érzéke nem elég fejlett, vagy tanultsága, izlése csekélyebb, megzavar ez a rend s egyforma mértékkel nézi a költeményeket, a műremeket és a forgácsot, de reméljük, hogy az olvasó közönség nagyobb része nem ezekből kerül ki, hanem azokból, a kik megérik a különbséget. Az ilyen olvasó pedig nagy élvezetet fog találni abban, hogy könnyen áttekintheti a költő fejlődését, s fáradtság nélkül alkothat magának egységes képet a költőről.

Minden kötet élén körülbelől másfélíves bevezetés olvasható, mely hol essay-szerűen, hol inkább az életrajz fonalán haladva méltatja az író működését és előkészíti az olvasót magára a műre. E tájékoztató bevezetéseket Gyulai Pál, Ferenczi Zoltán, Lévy József, Riedl Frigyes, Vadnay Károly írták, mindannyian ismert munkásai a magyar irodalomtörténetnek, a kik már régebben tanulmányozták a költőt, a kivel foglalkoznak, sőt részben személyes ismerősei és barátai is voltak úgy, hogy méltatásuk nemcsak alapos, hanem közvetlen is.

Az egész gyűjtemény tehát, a mennyire az első sorozatból következtetni lehet, hasznos, az irodalom elterjedését biztosító vállalkozás, de azt hisszük egy kissé szűk a kerete: az 55 kötet kevés az irodalomnak bemutatására még ha csak főbb vonásaiban szándékozik is ismertetni.* A mint említettük, már ezt az első sorozatot is szeretnénk volna két kötettel kiegészíteni, egy Csiky s egy Garayval. Talán majd talál még a társulat módot a hiány pótlására.

cs. e.

Sassi Nagy Lajos, 'A XX. század igazi népinevelői. A magyar tanítóság, papság, jegyzőség, gazdasági, társadalmi, erkölcsi, hazafias s népinevelői újabb nemzetmentő teendői és jogos követelései. Szeged, 1902. Ára 1 korona.

A XIX. század gondolkodói egyértelműen hangoztatják, hogy a XX. század a szocializmus százada lesz. Ez a fiatal tudomány rövid idő alatt óriási tért foglalt el, behatolt a tudósok zárt falai közé, eszméket szórt az elnyomott és fájdalmában lázongó nép közé, gondolkodóba ejtette a közéletben szereplő politikusokat és mindazokat, kik a nép vezetésében valamiképp részt vesznek, vagy legalább a nép sorsának ügyét szívükön viselik. Manapság az emberek mindenből társadalmi kérdést csinálnak, ez uralkodik a sajtóban, tudományban egyaránt. S méltán. Kezdünk tisztábban látni. Az új világban nagyon sok dolog megváltozott. Az ókorban igazán nem is volt szocialis kérdés, — csak a mi szempontunkból mondjuk annak a Grachusai forradalmat és egyebet, — mert a kik «az alkotmány bástyáin» kívül álltak, tulajdonképen jog nélkül szűkölködő lényeknek tekintettek. Quod attinet ad jus civile, servi pro nullis habentur, mondja Ulpianus, s az egész ókor így gondolkodott. Az egyén emberi jogainak elismerése az újkor diadala, melynek nyomában az államiság korlátai tágultak, s a társadalmi együttműködés kezdett kifejlődni.

Manapság az állam egyedül üdvözítő voltában kevesen hisznek, mert sem a jogállam, sem a kulturállam nem rendelkezik amaz eszközökkel, melyek a nép üdvének, boldogságának megvalósítására szükségesek, ma az összes társadalmi bajokat társadalmi úton akarják meggyógyítani, s maga az állam is kénytelen a társadalomban rejlő erőket figyelembe venni és istápolni.

A sikeres munkálkodás első feltétele tehát az, hogy legyen társadalmi tudat és érzés. Értse meg kiki, hogy azon javakért, melyeket a társadalmi lét jóvoltából élvez, viszont kötelességei is vannak a társa-

* Jósika egészen hiányzik a remekírók közül.